

BALADA O TROBENTI IN OBLAKU

✓ Ciril Kosmač

(Nadaljevanje)

»Dovolj! Dovolj!« je glasno rekel Peter Majcen in zmajal z glavo, da bi odgnal konec strahotnega prizora. »Dovolj! Ne prenesem več! ... Dovolj!« je ponovil glasneje, zamahnil z rokama in švignil kvišku.

Vstal je tako sunkovito, da se mu je zvrtilo. Zašumelo mu je v ušesih in noge so se mu zašibile v kolenih. Hitro je spet sedel na parobek, si pritisnil dlani na čelo in zaprl oči, da bi se pomiril. A bilo je že prepozno. Šumenje se mu je zgostilo v sencih, se tam strdilo v probojno bolečino in se nato v črni temi z vso silovitostjo raztreščilo v iskre — in med iskrami se je spet zabliskala sekira.

»Dovolj!« je pridušeno zašepetal. Toda bil je samo hip. Vrtoglavica je minila. Z obema rokama si je počasi, a trdo poribal obraz in se nato ozrl okrog sebe.

Da, sedel je na obronku nad Tihim dolom. Toda vse se mu je zdelo nenadoma tiho in tako čudno nepremično, kakor bi se bližala huda ura. Vse je bilo oblitó s svinčenomodro, res težko, zamolklo svetlobo, ki pa je vse stvari približevala njegovim očem kakor povečevalno steklo ter jim kljub nejasnosti dajala jasen in zelo oster obris, toda nenaraven, mrtev izraz, kakor bi pokrajina ne bila resnična in živa.

Začutil je, da ga teži v prsih, a tudi na prsih. Zravnal se je in globoko vdihnil zrak. Nato si je pomel oči in se zamaknil v rob vinograda. Trtini listi so bili trdi, pločevinasti, zarjaveli in popolnoma negibni. Počasi se je s pogledom spustil v dolino do zelenega travnika, po travniku do črnega potoka, ob potoku mimo črnih vrb do črnega tolmuna in tam obstal na belem perilniku, ki se je stiskal v črno senco črnega gabra. Hotel je pogledati čez potok na kolovoz in nato po levem pobočju mimo samotnega hrasta in po cvetoči ajdi na hišo z rdečo streho, pa se je premislil in je šel kar naprej ob potoku do črnega gozda, po gozdu do vrha črnega hriba in nato po črnih vrhovih. Na nebo pa ni pogledal. In čutil je, da ne mara pogledati; nekje globoko v sebi se je bal, da bi lahko spet zagledal sekiro, ki se bo zabliskala na sinjini in začela padati. Vedel je, kako je to nesmiselno, a vendar je ob tej misli nagonsko potegnul glavo med ramena in si celo položil roko na tilnik. Toda ko je začutil dotik svojih prstov, ki so bili mrzli, se je zdrznil, kakor bi ne bili njegovi.

»Ah, dovolj!« si je ukazal, se zravnal in pogledal kvišku. Nebo je bilo jasno, a prazno, popolnoma prazno. Počasi je šel s pogledom od obzorja do obzorja: sinjina, sinjina in sinjina — mirna, mrzla, neizprosna sinjina...

»Ne, sekire ni več, a ta je še ostala,« je zamrmral in zmrazilo ga je še enkrat.

Srh mu je počasi pregomazel vse telo in minil. In ko je minil, je Peter Majcen začutil, da je ves pretresen in zbit kakor po hudih sanjah.

»Ne, to je preveč strahotno!« je zmajal z glavo. »Preveč strahotno...«

Prizgal si je cigareto in hlastno potegnil vase dim. Začutil je pravo telesno utrujenost. Vstal je s parobka in se zleknil v travo.

»Ne, to je preveč strahotno!« je ponovil in spet zmajal z glavo. »Preveč strahotno...«

Izpod čela in prav počasi se je ozrl v levo pobočje in njegov pogled je zdaj obstal na rdeči strehi, ki se je v soncu še prelivala med zelenjem.

»Da, zaradi tebe je v meni zaživel ta strahotni prizor,« ji je prikimal z rahlim očitkom v glasu. »Toda kljub temu —«

»Ne,« je začudeno odkimal, »ne morem ti reči hvala. Ne morem...«

Siroko je odprl oči in nato napeto prisluhnil svojemu srcu. Utripalo je burno, kakor je utripalo vselej, kadar je ustvarjalo, toda tisto nepojmljivo ugodje duha in telesa, tista čudna, srečno utrujena radost, ki ga je preplavila po vsakem trenutku navdiha, po vsakem novem razodetju, še ni bila čista: bila je še skaljena s podobno kapljo grenkobe, kapljo neznane bojazni in otroškega sramu, kakršna tudi po ljubezenskem višku pade v prvo minuto tišine ter pravima ljubincema preplavi telo in dušo.

»Zakaj je v vsakem ustvarjanju, ki je vendar najvišja radost, tudi kaplja grenkobe?« se je vprašal Peter Majcen. »Le zakaj?...«

Zaprle je oči in čakal, da bo kaplja grenkobe skopnela, čeprav je globoko v sebi s strahom že slutil, da ne bo skopnela. In ni skopnela. Zbirala se mu je v drobu ter je bila težja in težja.

»Kaj pa je to?« ga je spreletelo.

»Nič ni! Nič ni! Samo tako globoko me je prizadelo!« si je hitro odgovoril, zakaj v svoji podzavesti je že čutil, kako poganja globlji, pravi vzrok: dvom in strah, ker se novela o Temnikarju razrašča in zapleta, a on ne bo imel dovolj moči, da bi jo razrešil, a še manj, da bi jo napisal do konca. In da bi že v kali zatrl ta dvom in omahovanje, si je prepričevalno ponovil: »Ne, samo tako globoko me je prizadelo!... In saj ni čudno!... Toda od kod, od kod je vame padel ta prizor?« se je vprašal, in vprašanje je bilo dovolj močno, da ga je potegnilo za sabo. »Le od kod se je utrnil?... Saj o tem sploh nisem razmišljal! Niti se-

kunde! ... In nikdar nisem slišal o čem podobnem! Nikdar! ... In videl še manj! ...»

»Kaj pa tisti dve odsekani glavi?« se je oglasilo v njem.

»Saj res!« se je zdrznil, ker ju je že zagledal pred očmi.

Peter Majcen je med vojno videl fotografijo, ki so jo bili našli pri nemškem ujetniku: na goli mizi sta bili postavljeni dve odsekani moški glavi in ena je imela cigareto v ustih. Bili sta glavi dveh primorskih kmetov, ki so ju bili Nemci s sekiro obglavili na domačem tnalu, ju nato postavili na mizo in fotografirali. Fotografija je Petra Majcena globoko pretresla in glavi sta se mu neizbrisno vtisnili v spomin. V hipu si je bil zapomnil vse poteze in kmalu sta mu bila oba obraza tako znana, kakor bi bil tista dva človeka poznal vse življenje. Samo oči je zaprl, pa ju je zagledal. Večkrat sta se mu prikazovala v polsnu, posebno kadar je bil tako utrujen, da ni mogel zaspati. Glavi sta se pojavili v daljavi, krožili po ozračju, se bolj in bolj bližali ter nato obstali komaj nekaj pedi pred njim: obraza sta bila mirna, pregrunjena z okamenelim začudenjem preprostega človeka, ki je moral kar nenadoma sprejeti svojo bridko usodo. Peter Majcen je kaj kmalu začutil, da bo nekoč pisal o teh dveh ljudeh. Sklenil je, da se bo odpeljal na Primorsko, si ogledal kraj, kjer se je bilo to zgodilo, se pogovoril z domačimi in tako zbral potrebno zunanje gradivo. V mapi svojih osnutkov je imel list z naslovom »Obglavljenje« in nekaj kratkih pripomb o obrazih in prizorih, ki so bili že dozoreli v njem. Tako je na primer že prav jasno videl obraz mladega nemškega vojaka, ki je prvemu kmetu, tistemu s cigareto, odsekal glavo: videl je, kako so mu mehki in gladki plavi lasje padli na čelo, ko se je sklonil po sekiro, in kako se je nato zravnal in jih s pobalinsko kretnjo glave vrgel nazaj, preden je sekiro vzdignil. Prav tako jasno je videl kakih šest let starega fantička, ki je stal ob samotnem macesnu v po-bočju nad hišo; stal je kakor okamenel, samo gole nožice so se mu tresle v kolenih, odrpate in posinele ustnice so mu drhtele, na vekah ostekle-nelih oči sta mu viseli dve okrogli in zelo svetli solzi ... Peter Majcen je čutil, da se mu snov gosti in da dobiva svoj zvok, toda tisti zvok je bil bolj in bolj grozljiv, zato je že začel dvomiti, če bo sploh pisal o tem. Glavi pa seveda nista izginili iz njegovega spomina. Ravno narobe. Bolj in bolj pogostoma sta se mu prikazovali, in Petru Majcenu se je naposled v podzavesti porodilo prepričanje, da krožita po ozračju ter da bosta krožili in se mu prikazovali, dokler ne bo napisal novele.

»Da, prav lahko sta ti glavi, ki me preganjata že dobrih deset let, v zvezi s prizorom v Temniku,« si je rekel. »Lahko sta ga priklicali. Toda od kod? ... Ali je priplaval iz ozračja? ...«

»In zakaj ne?« si je odgovoril. »Le zakaj ne? Saj to naše ozračje mora biti naravnost prepojeno s takšnimi prizori.«

Zleknil se je na hrbet in se zamaknil v sinjino, ki je bila razpeta nad njim.

»Recimo, da je tudi to nebo, ki nad nami raste v neskončne višave, veliki gaber svoje vrste. V naši deželi, na tem majhnem tolmunu, so se odigrali strahotni prizori, res vnebovpijoči prizori. In kje so zdaj?... Mar jih res ni nikjer več?... Kaj pa, če jih je to nebo posnelo s svojimi vseмирskimi silami in jih spravilo med neštete plasti svoje sinjine. In zdaj jih počasi spušča umetnikom v duše, in jih bo spuščalo še čez sto let... Spušča jih tudi vame. Na, šel sem na sprehod, da bi se otrešel morečih misli o smrti in Črnilogarjeve kose, da bi se pomiril in se zbral, da bi spet našel navdih, svoj beli oblak, in sem mimogrede skočil na ta obronek, kamor me je bil zvalbil zvok neznane trobente, ki o njej zdaj spet nisem trdno prepričan, če v resnici sploh je, pa sem obstal na tem obronku in pozabil na trobento, ker sem se tako zamaknil v čudovito pokrajino in nato v požgano in znova prekrito hišo, da se mi je utrnila nekoliko nenavadna prisposodba o rdeči strehi med zelenjem — in glej, že je na pomirjeno gladino mojega srčnega tolmuna padel list in se razgrnil, da je pred mano zaživel nov prizor... In kakšen prizor!...«

Peter Majcen se je zasanjal in si nato tiho rekel:

»Kaj vse bi videl, če bi se zdaj res vsuli iz sinjine vsi prizori, ki so se odigrali v naši deželi?«

»Strahota!« ga je spreletel srh. Sedel je in se zamaknil v dolino.

»O, naši pradedje so si na tej zemlji izbrali za domovino res prečudovit kos sveta, toda ker so si ga izbrali na tem mestu, je bila cena zelo draga: že tisoč tri sto let jo plačujemo s krvjo!... Milijoni mrtvih!...«

»In med njimi je zdaj tudi Temnikarica!«

»Temnikarica!...« je začudeno zmajal z glavo. »Temnikarica!... Nerazumljivo!... Izbruhnila je kakor ognjenik in zažarela. Postala je skoraj pravljicična podoba... Saj bi prizor v Temniku lahko zaključil z besedami, da je tñalo, ki so na njem Temnikarici odsekali glavo, ozeleleno in zraslo v mogočno drevo...«

»Lahko bi bila to le pravljica. A ni. To je bila naša resnična strahota.«

»Resnična,« je prikimal Peter Majcen. »Toda prav zato mora priti čas, ko bodo ljudje na naši zemlji živeli tako mirno in srečno, da bodo o teh strahotah pisali samo pravljice...«

»Saj bo prišel... Toda ti živiš zdaj — in ne pišeš pravljice.«

Peter Majcen si je z obema rokama pokrtil obraz, ker se je bal razmišljati o svoji noveli.

»Pišeš o Temnikarju ... in zdaj bo treba pisati tudi o Temnikarici.«

»In prav to je moja težava!« je rekel zaskrbljeno. »Kaj naj storim s tem prizorom? ... Razbije mi okvir novele. A to še ni poglavitno. Poglavitno je to, ker mi zaseneči Temnikarja. Imel sem junaka, ki je bil dedec in pol, da je bilo okrog njega vse pritlikavo, zdaj pa —«

»Kaj? ... Mar je zdaj kaj manjši?«

»Ni! ... Saj res ni!« se je oddahnil. In to ga je nepopisno vzradostilo.

»Prav nič ni manjši! ...«

»Torej ostane samo vprašanje, kam boš dal ta prizor?«

»Saj. Ali naj ga dam Temnikarju kot privid? ... Kdaj? ... In kje?«

»Stoj! ... Kaj bo pa potem s Temnikarjem?«

»Kaj pa naj bo z njim?« se je zdrznil Peter Majcen.

»Ali ne bodo posledice njegovega dejanja vplivale na njegovo dejanje?«

»Križ božji, ali norim!« se je zgrozil in zmajal z glavo. »Saj posledice njegovega dejanja so vendar posledice njegovega dejanja! ... Kako naj posledice vplivajo na vzrok? ... Kakšne norosti so to?«

»To so pota ustvarjanja, ki so čudna in čudovita, a večkrat tudi popolnoma nepojmljiva in neizprosna.«

»Saj Temnikarja so vendar že mrtvega prinesli domov!«

»Že, že! Toda njegovega boja še nimaš!«

»Nimam! A kaj zato?« je Peter Majcen samozavestno razširil roke. »Poglavitno je, da ga čutim. In ga čutim. Prav dobro ga čutim, čeprav se mi zdaj niti ne sanja, kako bo potekal. Vem samo to, da bo potolkel vseh pet, da se bo na koncu spopadel z Lužnikovim Martinom in da bo naposled tudi sam padel.«

»Toda ali se ti ne zdi, da boš po prizoru v Temniku drugače občutil ta boj?«

»Drugače?« je ostro pomislil. »Ne!« je odločno odkimal. »Pač pa ga bom lahko občutil še močneje!« In kljub vsej tesnobi ga je to za hip razveselilo.

»Res je ... Toda lahko se mu kaj primeri še preden pride v Robe?«

»Kaj?« se je zmračil.

»Lahko začne omahovati. Saj ne rečem, da bi se moral zlomiti, ker se zlomiti po svoji usodnosti ne more več, toda lahko se nalomi ... In potem ne bo več junak iz enega kosa, kakršnega bi rad.«

»Da, to se pa lahko zgodi.« je rekel zaskrbljeno.

»In to se bo tudi zgodilo.«

»Kaj pa, če mu ne dam privida? Če mu ne pokažem požiga in pokončanja?«

»Potem bo pa res manjši junak... Sicer pa je vse to prazno besedičenje. Mar si ti gospodar njegove duše in njegovega srca? Privid je zdaj že v njem.«

»Seveda je,« je zamrmral Peter Majcen.

»In kje je zdaj?«

»Kje je? ...« se je zamislil. »Na Malnovem brdu se je poslovil od Krna in zavil v Melinsko hosto.«

»To se pravi, da bo zdaj prigazil na Rejčev laz.«

»Da, zdaj bo prigazil na Rejčev laz...« je zamrmral Peter Majcen in se zamaknil v travnik na dnu doline, ki ga je senca že rezala na dvoje: v sončno in senčno polovico. »Zdaj bo prigazil na Rejčev laz...« je ponovil in se ozrl v rob gozda. »Prigazil bo na Rejčev laz...« je ponovil še enkrat, in zdaj že s tesnobo v srcu...

Temnikar je prigazil na Rejčev laz. Gazil je počasi in nekam utrujeno. Bil je videti starejši in manjši. In hodil je sključeno, kakor bi nosil težko breme.

Obstal je na robu hoste. Pred njim se je razgrnila precej široka jasa Rejčevega laza. In prav po sredi jase je tekla senčna črta. Tukaj je bil sneg srebrn, iskril se je v soncu in je bil topel in živ, onstran senčne črte je bil pregrnjen z modrikastim nadihom in je bil mrzel in mrtev.

Temnikarja je zazeblo, in zazeblo ga je v duši, čeprav tega ni hotel verjeti. Segel je po čutaro, srknil požirek žganja in se nato spet ozrl v senco.

— Ura bo komaj dvanajst, — je rekel, da bi se pomiril. — Dobro sem hodil! ... Krote hudičeve bodo zdaj šele na Ravniški polici, ali pa še tam ne.

Obrisal si je znojno čelo in nato še enkrat srknil.

— Tako. In zdaj naprej! — si je ukazal, toda njegov glas ni več zvenel odločno.

Zraunal se je, globoko zajel sapo in zagazil naravnost proti senčni črti. Pred senčno črto pa je obstal kakor pred prepadom.

Peter Majcen je vztrepetal.

Temnikar je precej časa strmел predse, nato pa je spet vzdignil glavo in zamrmral:

— Saj bom šel! ...

Poribal si je obraz in pogledal v sonce.

— Zdaj bom šel... Čez... Na ono stran... — je tiho rekel in pokazal v senco.

Sonce se je rahlo zazibalo.

— Šel bom ... Tako je prišlo, da moram iti ... In ne vidiba se več! ...

Sonce se je spet zazibalo.

— Nikdar več me ne boš obsijalo ... Nikdar več! ...

Sonce je odkimalo.

— No, tvojo luč bom danes še videl. Tam, — je Temnikar pokazal v gladko, kopasto goro, kjer so bile vaške senožeti, — tam, v Brezéh jo bom videl. Gledal jo bom, a ne bom videl, kako bo drevi ugasnila, ker bom sam že prej ugasnil ... Ali me razumeš?

Sonce je prikimalo.

— No, in zdaj grem ... zdaj bom stopil čez ... In ... ne, zdaj vidim, da ni tako lahko stopiti s sonca v senco. Ali verjameš?

Sonce je spet prikimalo.

— In ti ne rečeš nič? — je z grenkobo rekel Temnikar.

— Rečem, — se je sonce oglasilo z njegovim zamolklim glasom. — Če ne boš sam stopil v senco, bo senca stopila čezte.

Temnikar je pogledal predse. Videl je, da se je modrikasta senca že priplazila do njegovih nog. Zdrznil se je in se odmaknil za dva koraka.

— Kaj pa je zdaj to? — je zahropel in se zazibal. In tisti hip je šele začutil, da ima spet kamen v drobu. — Kaj pa bo to? — je ponovil in hitro segel po čutaro, čeprav je dobro čutil, da žganje tudi zdaj ne bo pomagalo. — Kaj pa bo to? ...

Tedaj se je iz daljave oglasil zvon.

— Poldan! Doma me že čakajo! ... — ga je prešinilo. — To je zdaj moj kamen, to! ... Le kako, da na to nisem pomislil? ... In jutri? ... Ne, vse praznike jim bom pokvaril! ... Zakaj ni to prišlo prej ali kasneje! ...

— Ne razmišljaj o tem! — si je odgovoril. — Kdo pa ima danes praznike! ... In sovražnik požiga in mori tudi o praznikih! Naprej! — si je ukazal.

Zazibal se je, toda noge se niso premaknile.

— In bog ve, kaj bo, ko me najdejo? ... — ga je spreletel srh. — Prav lahko jim res zažgejo bajto ...

— Marsikomu so jo že požgali! — si je spet hitro odgovoril. — In če bi zdaj vsak tako razmišljal, kakor jaz razmišljam, bi nas že zdavnaj vse pokončali! Naprej!

Zazibal se je še bolj, toda noge so bile nepremične.

— Lahko jih bodo ustrahovali ... mučili ... pobili! ...

Zdaj ni več našel odgovora.

— Pobili! ... — je zahropel. In tedaj se je pred njim začel odvijati prizor požiga in pokončanja.

— *Domov!* — je vztrepetal. — *Domov!*...

Sunkovito se je obrnil in se pognal nazaj proti Melinski hosti. A ni premeril niti dvajset korakov, ko je obstal kot kip.

— *In drevi bo v Čarjevi jami dvanajst mrtoih!* — se je v tišini oglasil zamolkel glas, in tisti glas je bil njegov.

— *In drevi bo v Čarjevi jami dvanajst mrtoih!* — je ponovil Temnikar in zaprl oči.

Tudi Peter Majcen je zaprl oči in si z obema rokama pokrnil obraz. Srce mu je burno utripalo, ker je čutil, kako strašen je boj, ki ga zdaj bije Temnikar. To je boj, ki ga ne bo znal nikdar opisati. Nikdar! Pa saj za ta boj sploh ni besed! Ne, ni jih! ... Vedel je, kakšna bo odločitev, ker drugačna ni mogla biti, in trpel je, kakor bi se moral odločati tudi sam.

Temnikar je dolgo stal nepremično. In ko se je naposled obrnil, je bil ves spremenjen. To ni bil več prejšnji Temnikar. Ni bil star sedemdeset let, star je bil tisoč let in je bil za glavo višji. Njegov obraz je bil siv kamen, toda oči niso bile votle, kakršne so v starih kipih; bile so polne neznanega ognja in po okamenelih licih sta mu počasi drseli dve solzi.

Dve solzi sta drseli po licih tudi Petru Majcnu.

— *Moj Temnikar zdaj ni več moj Temnikar!* — je vzdihnil in zmajal z glavo. — *Zdaj se ne giblje več v mejah tistega sveta, ki je meni razumljivo in ki bi ga nekako še znal opisati. Prestopil je to mejo in se giblje v prostoru širše in višje tragične usodnosti, ki pa ji moja moč ni dorasla...*

Temnikar je spet prigazil do senčne črte. Obstal je in se ozrl v sonce.

— *Zdaj grem v Robe!* — je rekel z jeklenim glasom.

Sonce je prikimalo.

— *Požgali so mi dom, pokončali so mi ženo, sina in hčer!* ... *Ali razumeš?*

Sonce je spet prikimalo.

— *Kaj?* — je ostrmel Peter Majcen. — *Ali je to zanj že resnica? ... Pa saj je resnica! ...*

Temnikar je stegnil roke, da mu je sonce obsijalo dlani. Nato jih je zaokrožil v prgišče, kakor bi si hotel natočiti sončnih žarkov.

In tedaj je zadonela trobenta.

— *Že grem!* — je rekel Temnikar in si z dlanmi poribal obraz, kakor bi se s soncem umil.

Trobenta je spet zadonela.

— *Zbogom!* — je Temnikar z roko zamahnil soncu, se zravnal in z odločnim korakom prestopil senčno črto.

»Zbogom!...« je zamrmral Peter Majcen, in stisnilo ga je pri srcu, ker se je bal, da se je Temnikar za vselej poslovil tudi od njega. »Zbogom!...« je ponovil. »Prerasel si me. Ti greš naprej, v Robe, v boj, jaz pa —«

Stavka ni končal, ker ga je zvok trobente vrgel na noge. Zdramil se je in prisluhnil. Trobenta je donela čisto blizu.

Peter Majcen se je ozrl okrog sebe. Po stezi nad vinogradom je prihajala ženska s škaфом perila na glavi. Bila je v črni bluzi brez rokavov in v zelenem krilu.

»Saj to je ona!« je vzkliknil Peter Majcen in priostril pogled. »Da, ona je. Tista, ki se je bila prej ustavila pri javoru. Ona je, Javorka! Da, recimo ji Javorka!...«

Spustil se je na stezo in tam počakal, da se mu je Javorka približala.

»Dober dan, deklica!« je pozdravil po svoji stari navadi.

Javorka ni odgovorila in se ni ustavila. Na njenem lepem obrazu je bilo presenečenje, a pod presenečenjem se je skrivalo še nekaj, česar Peter Majcen ni mogel opredeliti: nekakšna svojska samozavest, prepletena z bridkostjo in ponosom, z upanjem in obupom.

»Ali greste k tolmunu?« je vprašal in s palico zamahnil proti velikemu gabru.

Javorka ni odgovorila in se ni ustavila. Z belima rokama je držala za rob škafa, in njeno bujno telo je bilo napeto kakor struna.

»Oprostite, če vas nadlegujem!« je rekel Peter Majcen in stopil z njo vštric. »Kdo pa tukaj nekje v bližini igra na trobento?«

Javorka ni odgovorila in se ni ustavila, samo za spoznanje je obrnila glavo, ter ga zviška premotrila z globokimi, modrimi očmi.

»Kaj?« se je zdrznil. »Mar res ni te presnete trobente?«

Javorka ni odgovorila in se ni ustavila, njenih oči pa ni mogel več videti, ker je že zavila okrog vinograda in se začela spuščati v dolino. Stopala je zravnano in ponosno.

»Kaj pa je zdaj to?« je prešinilo Petra Majcna, ki je obstal pri stari vrbi ob vinogradu. »Odšla je ponosno kakor vila, ki ne govori z navadnim smrtnikom... A vendar ta vila ni radostna. Ni... V prsih mora imeti svoj trn...«

Javorka je izginila. V ozračju je zadišalo po grenkobi in bridkosti.

»Kaj je s tem dekletom?« se je vprašal Peter Majcen. »In kaj je danes z mano?... Tudi v meni je vse bolj in bolj grenko in bridko...«

Ozrl se je okrog sebe in je vztrepetal. Spet je bilo vse tako čudno, tako neresnično: oblike gričev in dreves, razpotegnjene njive in stare vrbe, streha na hiši in kolovoz, ki se je kakor bela kača zvijal okrog

pobočja, stari hrast in veliki gaber in tolmun in perilnik in črna voda, ki je zdaj neslišno tekla med črno travo. Vse je bilo mrtvo in votlo, votlo je bilo sinje nebo nad njim — O, oblaka ni bilo nikjer! — votla je bila zemlja pod njegovimi nogami, votlo je bilo v njegovih prsih, votlo je bilo v njegovem drobu — in bil je sam.

Peter Majcen je dobro poznal ta svoj stari občutek nepopisne osamelosti in zapuščenosti.

»Truden sem,« se je tolažil, »zbit sem... ves sem izčrpan od tega snovanja... In tudi od svojih dvomov...«

Naslonil se je s čelom na raskavo deblo stare vrbe in zaprl oči.

»Toda zdaj z mano ni samo to,« je nadaljeval. »Zdaj —«

Utihnil je, ker ga je zvok trobente tako močno udaril v hrbet, da se je zamajal. Široko je odprl oči in čakal. Trobenta je spet zadonela. In blizu, čisto blizu. V vinogradu.

Peter Majcen se je oddahnil. Stopil je k trti in odgrnil listje. Komaj tri korake pred sabo je v vinogradu zagledal starca, ki je trobil. Bil je nizek in čokat, nos top, nosnice široke, brada poraščena s kratkimi sivimi kocinami, svetla pleša obdana z vencem trdih las, obrvi dva gosta grma, lica preprežena z modrimi žilicami, oči že vodene in otožne, v globokih brazdah bridkost.

»Stari Pan,« je pomislil Peter Majcen.

Zraven njega je stal fantiček kakih petih let. Bil je nenavadno lep otrok okroglega obraza, svetlih oči in plavih, kodrastih las. A tudi v njegovih očeh je bilo nekaj otožnega in okrog ust mu je ležala senca žalostnega nasmeha.

»Mali Pan,« je pomislil Peter Majcen.

Stari Pan je odtrobil svoji dve vrstici otožne narodne pesmi in si s hrbtom žilaste roke obrisal debele ustnice.

»Še!« je proseče rekel mali Pan in vzdignil roko.

Stari Pan se je otožno ozrl vanj in ga pobožal po laseh. Nato pa je nabral sapo in si dal trobento na usta.

Mali Pan je zamahnil z roko in trobenta je zadonela.

In tedaj se je Peter Majcen kar nenadoma spomnil tudi besedila:

*»Prišla bo grenka smrt,
moj hramček bo zaprt!...«*

(Se nadaljuje)